

Rīgas pašvaldības pabalstu ietekme uz nabadzības

Nabadzība ir ekonomiska rakstura īpašība, kura raksturo atsevišķa indivīda vai sociālas grupas trūkumu pēc primārās nepieciešamības precēm un pakalpojumiem. Latvijas likumdošanā nabadzība nav definēta, tāpēc, runājot par nabadzību tiek pielietota Eiropas Komisijas definīcija. Pēc Eiropas Kopienas Statistikas biroja izstrādātas metodoloģijas aprēķina arī nabadzības riska sliekšni un nabadzības riska indeksu.

Nabadzības riska sliekšnis - 60% no rīcībā esošo ienākumu mediānas pārrēķinātas uz ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā.

Nabadzības riska indekss - iedzīvotāju īpatsvars (procentos), kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir zem 60% no nacionālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas.

No 2009. līdz 2018. gadam nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits Latvijā svārstījās no 437 līdz 434 tūkst. iedzīvotājiem, kas sastāda no 20,9% līdz 22,9% īpatsvaru no iedzīvotāju kopskaita. Kopā ar procentuālo iedzīvotāju kopskaitu pieauga arī nabadzības riska sliekšnis, kas uz 2018. gadu sastādīja 409 EUR vienas personas mājsaimniecībai un 860 EUR mājsaimniecībai ar diviem pieaugušiem un diviem bērniem līdz 14. gadi. 2018. gadā nabadzības riskam bija pakļauti 24,6 % iedzīvotāju 50 līdz 64 gadu vecumā un 47,9 % iedzīvotāju vismaz 65 gadu vecumā. Vislielākais riskam pakļauto iedzīvotāju procents bija tiem pensijas vecuma iedzīvotājiem, kuri dzīvoja vieni. 2018. gadā gandrīz trīs ceturtdaļas (74,9 %) vientuļo vecākā gadagājuma iedzīvotāju bija pakļauti nabadzības riskam, un pēdējo gadu laikā šo iedzīvotāju īpatsvars turpina palielināties.

Šādā kontekstā 2019. gada nogalē Rīgas domes Labklājības departaments veica pētījumu ar mērķi noskaidrot vai Rīgas pašvaldības pabalstu sistēma samazina nabadzību Rīgā.

Datu analīze tika veikta visiem testētajiem pabalstiem 2018. gada griezumā, ka arī atsevišķi detalizētāk (5 gadu griezumā) izanalizēti divi pabalsti: garantētā minimālā ienākumu pabalsts (GMI) un dzīvokļa pabalsts.

Pētījuma mērķa grupas: pensionāri un visi pārējie pabalstu saņēmēji. Lai noteiktu pabalstu efektu uz iedzīvotāju labklājības uzlabošanos, no lietojumprogrammas SOPA tika iegūti dati par iedzīvotāju ienākumiem pirms un pēc pabalstu saņemšanas. Iegūtie dati tika salīdzināti ar nabadzības riska sliekšni (409 eiro viena cilvēka mājsaimniecībai 2018. gadā) un aprēķināts pabalstu efekta lieluma indekss (pabalstu efekta lielums ir rādītājs, kurš parāda, vai pabalsti ne tikai statistiski, bet arī praktiski būtiski ietekmē pabalstu saņēmēju labklājību. Koeficients «efekta lielums» svārstās no 0 līdz 1, un jo tas ir augstāks, jo lielāka tā ietekme).

Pētījumā tika izmantoti dati laika periodā no 2014. līdz 2018. gadam, kas ir iegūti no diviem avotiem:

1. SOPA lietojumprogramma
2. 2019. gada EU-SILC apsekojuma rezultāti "Nabadzības risks un sociālā atstumtība Latvijā".

Pētījuma gaitā tika noskaidrots, ka visi Rīgas pašvaldības pabalsti pensionāriem/invalidiem vieniniekiem ienākumus pietuvina nabadzības riska sliekšnim par 21%, kas ir statistiski būtisks pieaugums ar ļoti augstu praktisko nozīmi. Visi Rīgas pašvaldības pabalsti pārējiem pabalstu saņēmējiem ienākumus pietuvina nabadzības riska sliekšnim par 13%, kas ir statistiski būtisks pieaugums ar vidēju praktisko nozīmi. GMI pabalsts gan pensionāriem/invalidiem vieniniekiem, gan visiem pārējiem GMI pabalsta saņēmējiem ienākumus pietuvinās nabadzības riska sliekšnim par 14%, kas ir statistiski būtisks pieaugums ar ļoti augstu praktisko nozīmi. Dzīvokļa pabalsts pensionāriem/invalidiem vieniniekiem ienākumus pietuvinās nabadzības riska sliekšnim par 35%, kas ir statistiski būtisks pieaugums ar ļoti augstu praktisko nozīmi. Dzīvokļa pabalsts visi pārējie dzīvokļa pabalsta saņēmējiem ienākumus pietuvinās nabadzības riska sliekšnim par 26%, kas ir statistiski būtisks pieaugums ar ļoti augstu praktisko nozīmi.

Lai arī Rīgas pašvaldības pabalsti palīdz rīdziniekiem, īpaši vientuļi dzīvojošiem vecāka gadagājuma iedzīvotājiem, uzlabot savu finansiālo stāvokli, tomēr dati rāda, ka praktiski visi pašvaldības pabalstu saņēmēji (īpaši ģimenes ar bērniem, kuras saņem pašvaldības testētos pabalstus) dzīvo zem nabadzības riska sliekšņa. Turklāt jāatzīmē, ka nabadzības riska sliekšnis tiek aprēķināts, ņemot vērā iedzīvotāju ienākumus. Savukārt ienākumiem vidēji katru gadu pieaugot, katru gadu nedaudz paaugstinās arī

nabadzības riska sliekšnis. Tas nozīmē, ka nemainoties pabalsta lielumam, distance līdz nabadzības riska sliekšnim katru gadu palielinās, un, neskatoties uz Rīgas pašvaldības sociālās palīdzības nozīmīgumu, plaša starp, piemēram, ģimeņu ar bērniem ienākumiem un nabadzības riska sliekšni palielinās, un pēc būtības Rīgas iedzīvotāji pabalstu saņēmēji grimst aizvien dziļākā nabadzībā. Tāpēc būtu pareizi sociālās palīdzības pabalstu apmēru pārskatīt atbilstoši to ietekmei arī uz relatīvās nabadzības (ko mēra Nabadzības riska indekss, bet faktiskos skaitļos apzīmē Nabadzības riska sliekšnis) mazināšanu vismaz reizi piecos gados.